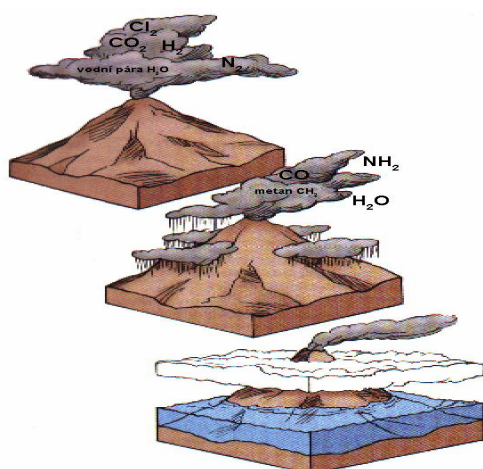

ZEMĚ

Dnes, tedy o 4,6 miliard let později, už nám toho na Zemi moc nezbylo, co by nám mohlo pomoci pochopit, jak se zrodila Země. Je však zřejmé, že srážky s jinými tělesy byly určující po celou dobu vzniku Země. Přitom samozřejmě objem prapůvodní Země rostl, jak se srážela s dalšími a čím dál hmotnějšími objekty. Její povrch byl pokryt krátery od dopadů těchto těles. Jak planeta rostla, tak se zvětšovala i její gravitace a přitahovala další, a také hmotnější tělesa. Tím se zvětšovala nejen intenzita nárazů, ale i množství tepla, které při nich vznikalo. Další a další nárazy tavily zemský povrch, který byl nakonec tvořen doruda rozžhaveným magmatem, které pokrývalo celou planetu. Naše Země se dočasně proměnila ve žhavou kouli s oceány plnými magmatu. I nadále se se Zemí srážely další objekty a po dopadu se okamžitě roztavily. Látky,

ze kterých byla Země a dopadající tělesa tvořena, se začaly oddělovat. Těžší prvky, jako např. železo a jiné kovy, klesaly ke středu, zatímco lehčí zůstávaly na povrchu. Některé planetesimály obsahovaly i nemalé množství vody, která se převážně odpařila již při dopadu. Na rozdíl od kovů, které klesaly směrem ke středu, vodní pára spolu s jinými plyny a oxidem uhličitým stoupaly vzhůru a vytvořila se hustá mračna. Kolem Země vznikla prvotní atmosféra. Počet dopadajících planetek na zemský povrch se postupně zmenšoval a oceán magmatu pomaličku chladnul. Jak chladnul povrch Země, začala klesat i teplota atmosféry. Když poklesla asi na 300 °C, přišel

první déšť a na horký zemský povrch začala dopadat voda. Voda se okamžitě po dopadu vypařila, ve vyšších výškách opět kondenzovala a vytvářela další mraky. Cyklus se neustále opakoval, až se na Zemi vytvořily oceány, ve kterých začal vznikat život.

POHYB PLANETY

Země vykonává 2 základní pohyby:

A) Pohyb kolem své osy (rotační)

Země se otočí kolem své osy za 23 hodin 56' a 4". Tento časový interval se označuje hvězdný den. Lidé používají v běžném životě sluneční čas. Pravý sluneční čas je doba mezi dvěma po sobě následujícími vrcholeními Slunce nad místním poledníkem. Tato doba se mění (v přísluní je den delší než v odsluní). Proto byl zaveden střední sluneční čas, který trvá 24 hodin.

B) Pohyb Země kolem Slunce (oběžný)

Země obíhá Slunce po eliptické dráze. Vzdálenost Země od Slunce není stále stejná. V nejbližším bodě přísluní (perihelium) - začátek ledna. V nejvzdálenějším bodě odsluní (afelium) - začátek června. Doba oběhu je 365 dní 6 hodin 48' 45,7" a označuje se jako tropický rok. Jednou za 4 roky má únor 29 dní (rok přestupný).

ROČNÍ OBDOBÍ - je jedna z hlavních částí roku. Obvykle se roční období vyznačuje opakovanou pravidelnou změnou počasí, které **je přímo ovlivňováno nakláněním zemské osy vůči slunci**. V mírném a polárním pásu se obvykle rozlišují čtyři roční období: jaro, léto, podzim a zima. V některých tropických oblastech jsou roční období tři: chladné období, horké období a období dešťů.

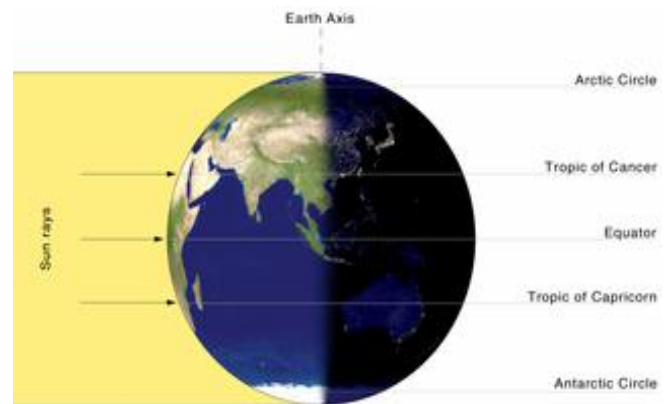
ROK - je doba, která uběhne mezi dvěma opakovanými událostmi spojenými s oběhem Země kolem Slunce.

- **Kalendářní rok** trvá 365 (366) dnů.
- **Hvězdný rok** je doba, za kterou oběhne Země kolem Slunce vzhledem ke vzdáleným hvězdám. Trvá 365 dnů 6 hodin 9 minut 9 sekund.
- **Přestupný rok** trvá 366 dnů – jednou za 4 roky je v kalendáři 29. únor.

ROVNODENNOST - nastává tehdy, kdy je osa Země rovnoběžná s osou Slunce – tzn. obě zemské polokoule jsou osvětleny stejně. Den trvá stejně dlouho jako noc, tedy právě dvanáct hodin.

JARNÍ ROVNODENNOST

- Nastává obvykle 20. či **21. března**, vzácně může být i 19. března.
- Slunce vychází přesně na východě a zapadá na západě
- Na severním pólu Slunce vyjde – začíná polární den.
- Na jižním pólu Slunce zapadne – začíná polární noc.

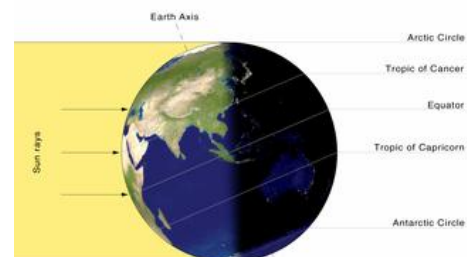
ZIMNÍ ROVNODENNOST

- Nastává obvykle **23. září**.
- Slunce vychází přesně na východě a zapadá na západě.
- Na severním pólu Slunce zapadne – začíná polární noc.
- Na jižním pólu Slunce vyjde – začíná polární den.

SLUNOV RAT - nastává tehdy, kdy je osa Země nejvíce přikloněná nebo odkloněná ke Slunci. Na přikloněné polokouli je nejdelší den, na odkloněné nejdelší noc.

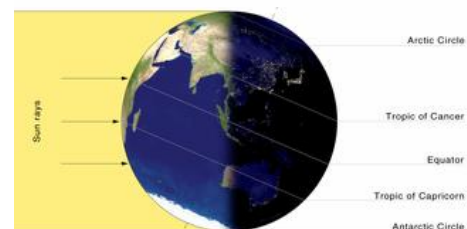
LETNÍ SLUNOV RAT

- Nastává obvykle 21. června
- Na severním polárním kruhu se Slunce o půlnoci dotkne horizontu, aniž by zapadlo.
- Na jižním polárním kruhu se Slunce v poledne dotkne horizontu, aniž by vyšlo.

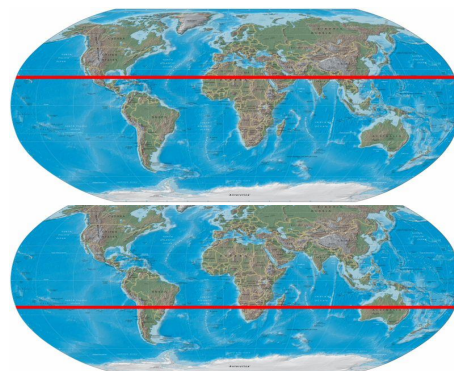
ZIMNÍ SLUNOV RAT

- Nastává obvykle 21. prosince.
- Na jižním polárním kruhu se Slunce o půlnoci dotkne horizontu, aniž by zapadlo.

OBRATNÍK RAKA – 23.severní rovnoběžka. Slunce 21.června svítí kolmo na tento obratník (je v obratu na jih) a nachází se v souhvězdí Raka. Slunce je tento den v nadhlavníku.

OBRATNÍK KOZOROHA – 23.jižní rovnoběžka. Slunce 21.prosince svítí kolmo na tento obratník (je v obratu na sever) a nachází se v souhvězdí Kozoroha. Slunce je v tento den v nadhlavníku.

NADHLAVNÍK (ZENIT) – je bod na obloze, který leží přímo nad pozorovatelem.

POLÁRNÍ DEN(NOC) Od 21. 3. začíná na severním pólu polární den (Slunce zde nezapadá), který trvá až do 23. 9. V této době je na jižním pólu polární noc (Slunce zde nevyhází). Od 23. 9. do 21. 3. je to přesně naopak. Na pólech trvá den(noc) půl roku.

SEVERNÍ POLÁRNÍ KRUH je myšlená kružnice, která protíná všechna nejjižnější místa na severní polokouli, z nichž lze vidět po 24 hodin Slunce za letního slunovratu - tedy, kde Slunce za letního slunovratu nezapadne za obzor, a na nichž Slunce za zimního slunovratu nevyjde nad obzor. Podobné je to s jižním polárním kruhem.

SLAPOVÉ JEVY jsou pravidelně se opakující deformace zemského tělesa. Jsou vyvolávány především Měsícem, Sluncem a odstředivou silou - viz. obr. Nejvýraznější jsou slapy mořské - příliv a odliv (mořské dmutí). Nejvýraznější mořské dmutí je u členitého pobřeží. Mořského dmutí se využívá při výrobě elektřiny v přílivových elektrárnách.

